

Ek 8 - NE KADAR KATMA DEĞER O KADAR YAŞAM KALİTESİ

Tınaz Titiz

Son birkaç yılda iki kavram kamuoyu gündemine sık geliyor: birisi *KOBİ yarışmaları*, diğeri ise *yaşam kalitesi!*

Çeşitli kuruluşlar, hemen tüm gelişmiş ekonomilerin –ve gelişkin demokrasilerin- temel öğelerinden birisi olan KOBİ’leri başarıya özendirmek için ödülleri koyuyorlar. Bu iyi.

Diğeri yandan da uluslararası kuruluşlar çeşitli ülkelerde yaşayan insanların yaşam kalitelerini ölçüp yayımlıyorlar. Böylece herkes nerede olduğunu görüp ona göre rotasını belirleyebiliyor. Bu da iyi.

Şimdi, bu iki konunun bağlantısına gelince:

KOBİ’ler çeşitli anahtarlar açısından yarışırılabilir. Ama herhalde akla en uygun olanı, ülkemizin nelerinde eksiklik varsa KOBİ’lerin o eksikleri ne ölçüde tamamladığına ilişkin konu(lar)da yarışma düzenlemek değil midir?

Aşağıda, düzenlenen böyle bir yarışma bağlamındaki bir soruya verdiğim kısa cevap var. Soru, “katma değeri nasıl ölçeceğiz?” şeklindedir.

Katma Değerin nasıl ölçülebileceği konusundaki telefon görüşmemiz üzerine kısaca sunuyorum.

Bir ürünün Katma Değeri (KD) tanım olarak, o ürünün çıktığı değerinin girdi değeri(ler)ine oranıdır.

Aynı değerinde girdi kullanan iki üründen daha yüksek satış fiyatına sahip olan ürünün KD daha yüksektir. Buna göre yarışmaya katılacak olan KOBİ, tek cins mal veya hizmet ürünü üretiyor ise onun çıktığı değerini girdi değerlerinin toplamına (yani maliyetine) bölerek katma değerini hesaplayabilir. Eğer birden fazla ürün üretiyor ise, ağırlıklı ortalama yoluyla aynı hesaplamayı yapabilir.

Aşağıda bir örnek tablo veriyorum (değerler hipotetik olmakla beraber gerçekçidir). Her 1 dolar maliyet karşılığında:

- Yük gemisi \$2 satış fiyatı
- Standart otomobil \$10
- Lüks otomobil \$20
- Takım tezgahı \$22
- Renkli TV \$32
- Denizaltı \$90
- Yarı iletken \$200
- Normal bilgisayar \$320
- Video kamera \$560
- Büyük yolcu uçağı \$700
- Uçak motoru \$1,800
- Süper bilgisayar \$3,400
- Savaş uçağı \$5,000
- Uydu \$40,000

Her yarışmacı, bu örnek tabloya ve KD tanımına bakarak kendi mal veya hizmet ürününün ya da ürünlerinin ortalama KD’ni hesaplayabilir.

Burada çok hassas olunması zorunluğu yoktur. Ama, örneğin çok cüzi karlarla satılabilen ve ancak büyük hacimlerde üretildiğinde anlamlı bir kar bırakabilen sıradan tekstil ürünü ile büyük karlarla satılabilen, know-how değeri olan bir ürünün bir tutulamayacağı tabiidir. Jüri bunu çok kolaylıkla ayırdedebilir, hiçbir zorlukla karşılaşmaz.

Burada yanıltılma riski de yoktur. Kimse kalkıp da düşük KD’li bir ürünü yüksek KD’li gösteremez, aksi halde ya maliyetini olağanüstü nasıl düşürdüğünü ya da fiyatını nasıl artırdığını açıklamak zorundadır.

KOBİ'lerimizin ve aslında tüm sanayimizin sorunu düşük katma değerli mal ve hizmet ürünleri üretmektir. Ancak yüksek hacimler, düşük işçi ücretleri, kaçak elektrik, su, mazot, sigortasız işçi, vergi kaçırma gibi girdilerle rekabet gücü sağlayabilen bir endüstriyel profile sahibiz.

Bunları yapmayıp düzgün çalışan bir girişimci ise ancak karnını doyurabilir fakat yatırım yapabilecek kar edemez, hatta işini uzun vade sürdüremez. Acı gerçek budur.

Kayıt dışı ekonomi bu anlamda ekonomimizin rekabet gücünün motorudur denilebilir; her şey kitabına uygun yapılırsa endüstrimizde kar edebilecek kurum sayısı çok ciddi şekilde azalacaktır.

Zaman zaman dile getirilen, *"bir işyeri çalışıyor ise mutlaka bir KD üretiyordur, o halde mesele KD değildir"* iddiası maalesef doğru değildir. Tabii ki herkes bir katma değer üretir; ama sorun o katma değer, tüketmek istediklerini –yani yaşam kalitesi talebini- karşılayıp karşılamadığıdır. Karşılayamadığının en somut kanıtı, giderek dış ve iç borçlanarak yaşamlarımızı sürdürebildiğimizdir. Ya da bir diğer deyimle ürettiğimiz KD, tükettiğimiz KD'den küçüktür ve aradaki farkı borçlanarak kapatıyoruz. İdrak edilmesi gereken nokta budur.

Türkiye'nin –ekonomik açıdan- ve bu sorunun en önemli araçlarından birisi olan KOBİ'lerin bundan daha önemli bir sorunu olabilir mi?

Girişimcilikteki başarı, kaç kadının kendi işini kurduğu vbg hususların bu ölümcül sorun yanında konuşulması mümkün müdür?

Türk sanayininin 1 numaralı (hatta sıfır numaralı) sorunu düşük KD üretimidir.

Arzu ettiğimiz yaşam düzeyi, bugünkü KD düzeyimiz ile karşılanamaz. Aradaki fark ancak şu yollarla karşılanabilir: dış borç, iç borç, kayıt dışı ekonomi, kaçak girdi kullanımı, yasa dışı uygulamalar (vergi, istihdam vs).

Kuruluşlar bir yarışma yapıyorsa anlamlı bir nedeni, anlamlı bir hedefi olmalıdır. Lütfen bana KD'den daha önemli bir yarışma ölçütü söyleyebilecek kimse var mıdır?

Katma değer, KOBİ ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki budur.

7 Mart 2005